

TOTEM

Tidsskrift ved Afdeling for Religionsvidenskab
og Arabisk- og Islamstudier, Aarhus Universitet
Nummer 28, forår 2012
© Tidsskriftet og forfatterne, 2012

Valgfag: Tibetansk buddhisme

Tibetansk pilgrimsfærd og helligsteder

Af stud. mag ved Afdeling for Religionsvidenskab og Arabisk- og
Islamstudier
Sofie Borchers Pedersen

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	s. 3
2. Tibetansk pilgrimsfærd	s. 4
3. Yul Lha og Gnas Ri	s. 5
4. Crystal Peak og Maratika	s. 8
5. Konklusion	s. 9
6. Litteraturliste	s.11

1. Indledning

Inden for hvert lands historie finder man op igennem tiden mange forskellige religiøse udfoldelser. De fleste af disse ændrer sig med tiden sammen med den udvikling, det pågældende land og verden hele tiden står midt i. Nogle fænomener forbliver en væsentlig del af den givende kultur. De gennemgår dog også ændringer, men deres betydning for folket forbliver den samme.

I nærværende opgave tales der om den tibetanske pilgrimsfærd. En mindre eller større rejse, forskellige mennesker tager ud på, med et religiøst mål som det helt centrale. Det er et frivilligt og personligt valg for de mennesker, der ønsker at fortage sådan en form for rejse. Dette vil blive uddybet langt mere i denne opgave.

Rejsen skal på mange måder være med til at rense pilgrimmen, og bringe ham tættere på den spirituelle person eller guddom der er knyttet til det besøgte sted. De besøgte steder kaldes helligsteder, og de rejsende er i bund og grund selv med til at gøre helligdommen hellig. Det er nemlig dem, der givetvis pålægger det givende sted dens betydning. Helligsteder kan for de forskellige kulturer være et tempel, en helgende grav, en kilde eller et bjerg. For de tibetanske pilgrimme har bjerge, grotter og floder haft helt særlig betydning som helligsteder.

Pilgrimsrejser har været og er stadig en af de vigtigste religiøse demonstrationer i Tibet, og det har igennem en lang årrække været et centralt fænomen, som har bidraget til den kulturelle enhed i landet. Dog er Tibet ikke det eneste land, der ser pilgrimsfærden som noget helt central. For den muslimske befolkning rundt omkring i verden er dette også en vigtig del af deres religion. Hvis de har et ønske om at følge deres religion og de fem søjler, der er stillet op for dem, udfører de også en pilgrimsrejse mindst en gang i livet. Deres helligsted ligger i Mekka, og med deres rejse agter de at følge i Profeten Muhammeds fodspor. Jerusalem bruges som et rejsemål og helligsted for både kristne, jøder og muslimer, og for jøderne er grædemuren også et helt central helligsted. De nævnte eksempler er med for at vise, at der findes mange forskellige pilgrims mål og helligsteder udover de tibetanske – der vil dog kun blive lagt vægt på den tibetanske pilgrimsfærd og helligsteder i denne opgave.

I denne opgave vil der, med udgangspunkt i udvalgte tekster fra pensum, forekomme en karakteristik af tibetansk pilgrimsfærd og helligsteder. Fokus vil blive lagt på pil-

grimsfærden og dens udvikling, og der er udvalgt nogle helligsteder, som vil blive beskrevet og uddybet mere end andre.

I det følgende afsnit vil der være en overordnet beskrivelse af pilgrimsfærden og dens betydning for det tibetanske land. Efterfølgende vil der komme en dybtgående beskrivelse af *Yui Lha* og *Gnas ri*, som efterfølges af nogle eksempler på helligsteder, hvor disse fænomener forekommer. Der vil også være en skitsering af Maratika og Crystal Peak som helligsteder, og til slut vil der optræde en konklusion på hele opgaven.

2. Tibetansk pilgrimsfærd

Der er mange forskellige religiøse aktiviteter i Tibet, men pilgrimsvandringen ses som noget særlig prominent. Som nævnt i indledningen har dette fænomen været med til at bidrage til den kulturelle enhed i landet.

På tibetansk er en pilgrim betegnet som *gnas skor ba*, som på dansk betyder en, der går rundt om et helligt sted. Denne betegnelse henviser til den praksis, der bliver udført, når pilgrimmene når frem til deres udvalgte helligsted (Buffetrille 1998, 19). På dansk bruges termen cirkumambulation om denne handling. Selve færd er et kollektivt fænomen i Tibet, som de enkelte familier, landsbyer, samfund osv. former sammen. Dog er man forbeholdt den gruppe, man rejser sammen med, så under rejsen ønsker man ikke en sammenblanding med andre pilgrimsgrupper. Pilgrimsfærden er et frivilligt valg, man tager sammen med den netop nævnte gruppe, men når valget først er taget og rejsen påbegyndt, kan man ikke vende om igen. Med rejsen laver man et implicit løfte, som man ikke kan bryde (Kapstein 2006, 237).

Rejsen kunne tidligere være utrolig lang og hård, og man så helst, at rejsen blev udført til fods og ikke på hesteryg. En rejse kunne tage flere år, fordi nogle valgte at besøge alle helligstederne på deres vej både store og små templer, grotter, bjerge, dale, floder osv. Nogle blev fulgt af en eller to munke eller lamaere hele vejen, som kunne guide dem, når de kom frem til de forskellige helligsteder, mens andre på den sidste del af rejse blev mødt af disse hellige mænd, som havde samme funktion. Der var forskellige guidebøger til helligstederne, og pilgrimmene kendte deres indhold, men det var kun få, der faktisk læste disse bøger fra ende til anden. De hellige personer, der stod langs ruterne, transmitterede bøgernes indhold mundtligt til de rejsende (ibid., 22). Formålet med dette var, at pilgrimmene skulle flyttes fra en simpel opfattelse af

det fysiske landskab over i det koncept, hvor stedet er et helligt landskab (ibid., 21). De nedskrevne kilder sørger for, at det hellige landskab bliver overført på det reelle landskab.

Pilgrimsfærden havde også andre implicite funktioner, som har haft store betydninger for landet. Tibet er et stort område med forholdsvis få indbyggere. Vandringerne har været med til at skabe møder mellem forskellige regioner, og der var derved mulighed for at udveksle viden, og mange gange var det med til at overskride de kulturelle grænser, der var på kryds og tværs af Tibet. Vandringen var også med til at skabe en stor handelsudveksling. Nogle pilgrimme tog produkter med fra deres egne, som de kunne sælge videre på ruten, mens andre købte forskellige ting, som de stødte på hen af vejen. Dette kom til at spille en stor rolle i Tibets økonomi (Kapstein 2006, 338).

Kort kan også nævnes tidsaspektet som en vigtig faktor. Der er opsat en periode på 12 år, som er meget væsentlig for pilgrimmene. Inden for denne tidsperiode er der et år, der er specielt lykkebringende for bestemte pilgrimssteder, og ens fortjeneste på dette tidspunkt siges at være meget højere end på andre tidspunkter (Buffetrille 1998, 22).

Den teknologiske udvikling og moderniseringen har dog også haft stor betydning for den oprindelige pilgrimsfærd. Der er nu bygget store veje, så det er muligt at tage en bus eller motorcykel ud til helligstederne. Det mindsker rejsetiden og gør det nemmere for folk langvejsfra at komme frem. Dog gør det også, at mange af de små helligsteder, de før besøgte på den lange rute, ikke længere bliver besøgt i samme grad, og det har skabt en stor nedgang for dem¹.

Det er først fra det 13. Århundrede, man har fundet kilder, der beskriver religiøse menneskers pilgrimsfærd, ikke i Tibet, men i Indien. Dette kan dog være startet lang tid forinden med buddhismens anden spredning mellem det 10. og 11. århundrede, hvor mange rejste mod Indien, Nepal osv. Dette kan dog ikke dokumenteres.

3. Yul Lha og Gnas Ri

I det ovenfor skrevne er den tibetanske pilgrimsfærd skitseret helt generelt, men der er ikke blevet taget højde for den udvikling, der har været i traditionen, som også har haft

1

http://translate.google.com/translate?hl=da&sl=en&tl=da&u=http%3A%2F%2Fwww.case.edu%2Faffil%2Ftibet%2FtibetanNomads%2Fdocuments%2FTaiwan_art.doc&anno=2

betydning for ens opfattelse og forhold til helligstederne. I de følgende afsnit vil der blive skitseret hvilke forskellige opfattelser, der har været omkring forholdet til guderne og helligstederne.

Før buddhismens indtog i Tibet omkring 700-tallet praktiserede tibetanerne bön-religion. Bön var en naturreligion med tro på animisme og magi². De troede på, at alting i naturen havde en sjæl, og derigennem antropomorferede de også mange naturfænomener. Et eksempel kunne være, at de så Tibet som en dæmonkvinde liggende på ryggen, som det er vigtigt, at man holder nede. Landskabets betydning kommer til at være et vilkår, som buddhismen bliver nødt til at tage til sig. Lha betyder guder, ikke i himlen, men i landskabet. Yul betyder dal eller område. Forskellige regioner har været identificeret som guddommelige, og som sagt også objekter i landskabet, så som bjerge, floder og grotter. Dette bliver revurderet med buddhismens indtog.

Det centrale tema i en sådan kult er troen på, at det lokale bjerg er beboet af en lokal gud, altså *yul lha*. Denne gud ses ofte som en forfader til den lokale befolkning. Dem, der dyrker disse guder, er generelt lægfolk, som nogle gange bliver assisteret af en mand, der har en religiøs funktion i samfundet (Karmay 2005, 33). Bjergene ses som territoriale guder, som dog kun er lokale. Hver landsby eller samfund har deres egen lokale guddom. Et medlem af et samfund kan ikke deltage i forsoningen af en anden guddom i et andet samfund. Dem, der tror på den lokale gud, mener, at han kan give dem magt, sejr, berømmelse, rigdom osv., og de forventer til gengæld ikke nogen spirituel belønning (Buffetrille 1998, 21).

Dette ændrede sig dog med buddhismens indtog. Før tilbad lægfolket de territoriale guder ved bjergets skråning, men dette ændrede sig til et buddhistisk helligsted, hvor pilgrimme udfører cirkumambulation (ibid., 21). Deres praksis er heller ikke motiveret af verdslige gevinster, men derimod spirituel belønning, som står i modsætning til de førnævnte (Karmay 2005, 33). Buddhisterne kunne ikke acceptere de territoriale guder, men kunne heller ikke eliminere dem totalt i frygt for voldelig modstand, så løsningen blev til, at man gik fra *yul lha* til *gnas ri* (Buffetrille 1998, 25).

I denne religion er der kun få bjerge der er udpeget som *gnas ri*, bjerge hvor der bor eller har boet en hellig person. Pilgrimstilhængerne ændrer sig også. Det er ikke længere kun de lokale pilgrimme, der ligger vejen forbi, men derimod pilgrimme fra hele landet – et eksempel kunne være bjerget *KailasH*. De udfører cirkumambula-

² <http://www.religion.dk/artikel/437090:Indfoering--De-fem-vigtigste-ting-at-vide-om-tibetansk-buddhisme?all=1>

tion og ærer bjerget, fordi de tror, at det er åndeligt beføjet af tidligere hellige personer, som har boet der eller efterladt spor i stenene og lignende. De tror, at pilgrimsvandringen og cirkumambulationen ved helligstedet kan hjælpe dem med at rense deres dårlige handlinger væk og hjælpe dem på rette vej (Karmay 2005, 34-35).

Alt dette har resulteret i en depersonalisering af den territoriale guddom. Denne antropomorferede, territoriale gud er blevet erstattet med et helligsted, som dog stadig er i form af et bjerg og lignende. Denne ændring har i sig selv også ændret på tibeternes opfattelse af og forhold til naturen. Buddhismen ændrede nemlig et lokalt bjerg med en masse symbolik til et langt mere universelt symbol. Ikke kun lokale beboere tilbeder det, der før var *yul lha*, men derimod kan enhver tilbede stedet, som de ønsker. Den før omtalte verdslige tilgang eller gud ændrer sig til noget mere transcendentalt og spirituelt. Det personlige og ligelige forhold til guden ændrer sig til dette mere transcendent forhold, hvor pilgrimmen skal tildele guden, hvad han vil have (Buffetrille 1998, 25-26). På denne måde var buddhismen med til at rive den lokale struktur fra hinanden, og der forekom en sammenblanding af forskellige traditioner - en syntese af buddhistiske traditioner og andre traditioner.

Et spændende aspekt i dette er også, hvor tankerne omkring den oprindelige, territoriale gudedom, som mange steder er blevet mere til et transcendent helligsted, kommer fra. I Dunhaung Manuskriptet, en række tekster der belyser Tibets teologiske historie, kan man finde kommentarer om de lokale guddomme. I denne tekst ser man et koncept omkring territorial opdeling opstå – et territorium er ledet af en herre, og han formidler hans egen lokale guddom, som klart fører tilsyn med det område, som den lokale herre regerer over (Karmay 2005, 46-47).

Tre helligsteder, der kan give nogle eksempler på de før omtalte fænomener, er de tre bjerge *A myes rMa chen*, *Kailash* og *rTsib*. Det første bjerg er mest kendt af lokale nomader, som kun bruger en vej rundt om bjerget, selvom der givetvis er flere. De overholder ikke de normale buddhistiske principper, og den gamle *yul lha* gud, *rMa chen spom ra*, er stadig repræsenteret, og pilgrimmene fremkalder kun ham. Dette er et bevis på, at den gamle tradition med *yul lha* guderne stadig bliver praktiseret i Tibet.

Kailash er derimod et eksempel på et bjerg eller helligsted, der langt mere er overgået til de buddhistiske traditioner. Til helligstedet hører mange forskellige buddhistiske kilder, og området er fyldt med buddhistisk mandalisering i form af fire templer bygget i kardinalpunkterne og andre ting. Alle de omkringliggende bjerge og sten

bærer også buddhistiske navne. Mange forskellige mennesker kommer hertil fra hele Tibet, så bjerget er meget kendt blandt mange. Bjerget har på denne måde gennemgået en langt højere grad af buddhistisk indflydelse end *A myes rMa chen*. Om dette bjerg på et tidspunkt vil følge i *Kailashs* spor vides ikke. De sociale og geografiske omstændigheder er anderledes, og det vil lede til forskellige resultater. *RTsib* ligger på en måde mellem de andre to bjerge i udviklingen. Det er betegnet som bjergets hellige plads, men *yul lha* gudernes kult varede helt frem til kinesernes indtog, og det bærer det stadig spor af (Buffetrille 1998).

4. Crystal Peak og Maratika

I det følgende afsnit vil der blive skitseret et par eksempler på buddhistiske helligsteder uden for Tibet med udgangspunkt i Crystal Peak og Maratika. Begge helligsteder ligger i Nepal i henholdsvis den østlige og i den vestlige del. I forhold til Maratika vil der blive sat fokus på stedet som helligt fænomen. I forhold til Crystal Peak vil der blive lagt vægt på den guidebog, som er knyttet til stedet.

Tidligere i opgaven er der refereret til, at mange helligsteder har en guidebog tilknyttet stedet, så pilgrimme har mulighed for at finde frem til nogle af de vigtige temaer, der er knyttet til stedet. Få har dog læst disse bøger fuldt ud, fordi de langt hyppigere bliver mundtligt overlevet af hellige mænd, der optræder på den sidste del af pilgrimsrejsen. Sådant en guidebog er også knyttet til Crystal Peak, og den eksemplificerer netop nogle af de vigtigste temaer i forhold til det helligsted. For eksempel understreger den de symbolske betydninger landeskabet har, specielle hellige objekter og skatte fundet på stedet, og den skitserer nogle af de legendariske og historiske kulturhelte fra Tibets fortid. Den beskriver også nogle af de sammensætninger af sten, som er designet i klippen, som naturligt konstruerede billeder af guder. Langt de fleste faktorer, der er omkring helligstedet har på den ene eller anden måde en spirituel mening – det gælder fx også vejret. Guiden, som den foreligger nu, er en ny udgave baseret på ældre udgaver (Kapstein 2006). Teksten indledes med en hyldest til *Cakrasamvara*, en af de mest populære guddomme i tibetansk buddhisme. Guiden beskriver nogle af de ovenfor nævnte temaer, men mere vil det ikke blive uddybet i denne opgave på grund af opgavens begrænsede omfang.

Ifølge myterne siges det, at den indiske guru *Padmasambhava* opnåede udødelighed i en drypstenshule i det østlige Nepal, og det er udgangspunktet for, at mange buddhister fra forskellige buddhistiske områder tager turen til drypstenshulerne i Maratika. De har den opfattelse, at landskabet omkring disse drypstenshuler giver dem en mulighed for at få adgang til nogle af *Padmasambhavas* mytologiske handlinger og dermed får en spirituel belønning. Dog skal det nævnes, at dette ikke er det eneste helligsted, der dyrker hans mytologiske efterskælv – på hans rejse til Tibet i 700-tallet satte han afmærkninger mange steder i klipper og sten, og disse steder bruges også som pilgrimssteder. De afmærkninger, han satte på disse helligsteder, ses ikke kun som noget minderværdigt om en tidligere stor gud, men det ses som en videreførsel af ham i materielle genstande (Østergaard 2010, 14). Pilgrimmene opnår en nutidig forbindelse til den pågældende guddom ved at røre ved disse steder, hvor det menes, at hans aftryk er sat. Dermed er de med til at skabe den mytologiske historie, de selv er draget hen for at opleve. I Maratika udfører de også den før omtalte cirkumambulation, som er kendetegnet ved pilgrimsfærden, når de når frem til helligstedet. Som en sidebemærkning kan det også nævnes, at der klart er tale om en situation, hvor *gnas ri* er gældende. Man tilbeder ikke en lokal guddom, som det ses flere steder i Tibet, men man tilbeder en universel, spirituel person, som er kendt af alle. Buddhismen har sin ret dette sted.

De nævnte temaer ved Maratika er ikke kun gældende her, men mere generelt ved de målbestemte helligsteder. Pilgrimmene er alle steder selv med til at give landskabet den mytologiske betydning, som de tillægger stedet. Et såkaldt håndaftryk fra en spirituel person formes af, at mange pilgrimme sætter deres eget aftryk der. Det er med til at skabe de ændringer i landskabet, der er med til at skabe den mytologiske opretholdelse og videreførsel.

De nævnte eksempler i det forgående er alle kriterier, der er med til at gøre et område til et helligsted.

5. Konklusion

I den forløbende opgave er den tibetanske pilgrimsfærd og de tibetanske/buddhistiske helligsteder blevet karakteriseret. Pilgrimsfærden har haft og har stadig enorm betydning i det tibetanske samfund både på det sociale og det økonomiske plan - en dimension man ikke kan se bort fra, når man taler om det tibetanske folks tradition. Traditionen er dog ikke statisk. Ligesom alle andre kulturer og religioner bliver påvirket gen-

nem historien, er det også sket for den oprindelig tibetanske traditionsopfattelse. Med buddhismens indtog i Tibet ændrede animismetanken sig, sammen med troen på *yul lha*. De oprindelige territoriale og lokale guder blev i mange tilfælde erstattet med de mere spirituelle, universelle guder – stadig med en tilknytning de helligsteder, hvor de territoriale guder også befandt sig. Tanken om den verdslige gevinst ved pilgrimmenes helligsteder ændrede sig også til en mere spirituel belønning. På trods af dette har buddhismen ikke totalt afløst de oprindelige traditioner, hvilket også er nævnt omkring praksissen ved *A myes rMa chen* bjerget. Der er i højere grad opstået en syntese af buddhistiske traditioner og de oprindelig traditioner.

Ud fra gennemgangen af helligsteder kan man også slå fast, at mange af dem indeholder de samme karakteristika. Til de forskellige steder såsom bjerge, grotter, hul-ler, templer osv. er der tilknyttet en bestemt spirituel gud eller person, som har sat deres ret til sit mytologiske aftryk. Ved hjælp fra guidebøgerne kan pilgrimmene agere på den rette måde ved disse helligsteder, som oftest også indeholder den omtalte cir-kumambulation. Pilgrimmene er således også med til at interagere i det mytiske land-skab. Alle disse faktorer er med til at skabe den sammenhæng, der er mellem pilgrims-færdens og helligstederne.

6. Litteraturliste

Buffetrille, Katia

1998 Reflections on pligrimages to sacred mountains, lakes and caves. In McKay (ed.) *Pilgrimage in Tibet* (pp. 18-34), Curzon

Kapstein, Matthew T.

2006 *The Tibetans*, Blackwell Publishing Ltd., Malden

Karmay, Samten. G

2005 Concepts of territorial organisation and their transformations into Buddhist sacred sites. I S.G Karmay (ed.) *The arrow and the spindle: Studies in histo-ry, myths, rituals ans beliefs in Tibet. Voll 2* (pp. 31-52), Mandala Publications

Østergaard, Jesper

2010 ”At se, røre, høre og spise et buddhistisk landskab”, i: *Jordens Folk*, Dansk
Etnografisk Forening, Højbjerg

Internetsider:

Buffetrille, Katia

2003 ”The Evolution of a Tibetan Pilgrimage”

http://translate.google.com/translate?hl=da&sl=en&tl=da&u=http%3A%2F%2Fwww.ca-se.edu%2Faffil%2Ftibet%2FtibetanNomads%2Fdocuments%2FTaiwan_art.doc&anno=2 (set 2.12.2011)

Risager, Miriam

2011 ”De fem vigtigste ting at vide om tibetansk buddhisme”

<http://www.religion.dk/artikel/437090:Indfoering--De-fem-vigtigste-ting-at-vede-om-tibetansk-buddhisme?all=1> (set 1.12.2011)